

نقش ویژه علامه طباطبایی در تحول حوزه علمیه قم

یک استاد حوزه گفت: شرح صدر علمی از ویژگی علامه طباطبایی بود؛ وسعتی که سبب می‌شد هیچ اندیشه‌ای را بدون بررسی نپذیرد یا رد نکند. این خصلت موجب شد حوزه علمیه قم از فضای محدود مباحث نقلی صرف، وارد عرصه‌های فلسفه، تفسیر، معارف و عقلانیت وحیانی شود.

ایسنا/آذربایجان شرقی یک استاد حوزه گفت: شرح صدر علمی از ویژگی علامه طباطبایی بود؛ وسعتی که سبب می‌شد هیچ اندیشه‌ای را بدون بررسی نپذیرد یا رد نکند. این خصلت موجب شد حوزه علمیه قم از فضای محدود مباحث نقلی صرف، وارد عرصه‌های فلسفه، تفسیر، معارف و عقلانیت وحیانی شود.

حجت الاسلام والمسلمین مرتضی جوادی آملی یکشنبه ۲۵ آبان در مراسم بزرگداشت علامه طباطبایی در حوزه علمیه ولی عصر (عج) تبریز که با همت مجمع عالی حکمت اسلامی آذربایجان شرقی برگزار شد، اظهار کرد: حضور در مجلسی که به نام و یاد علامه طباطبایی برپا شده است، به معنای ادای احترام به یکی از ارکان اندیشه اسلامی و پاسداران مرزهای معرفتی در حوزه علوم عقلی است.

وی افزود: در چنین نشست‌هایی هدف صرفاً بزرگداشت یک فرد نیست؛ بلکه شناساندن اندیشه‌ها، آراء، آثار و شیوه‌های علمی اوست و نیز بررسی مجموعه عواملی که در شکل‌گیری چنین شخصیت ممتازی نقش داشته‌اند.

وی با بیان اینکه پیدایش شخصیت‌هایی در تراز علامه طباطبایی امری ساده و حاصل چند سال شاگردی نزد چند استاد نیست ادامه داد: استادان بزرگ ایشان، از جمله مرحوم آیت الله میرزا هاشم آملی، بارها تأکید می‌کردند که علامه طباطبایی شخصیتی است که آنچه عرضه می‌کند از درون خود او می‌جوشد و محصول تقلید و تکرار نیست. به تعبیر او، علامه انسانی کامل بود که با تکیه بر استعداد درونی و موهبت الهی، راهی متفاوت از دیگران پیمود.

جوادی آملی تصریح کرد: عبدالله جوادی آملی در کتاب شمس الوحی تبریزی که برگرفته از تقریظ و دست خط مرحوم آیت الله جوادی آملی است - نقل کرده‌اند که علامه طباطبایی همه جنود جهل را از خود زدوده و جنود عقل را در وجود خویش گرد آورده بود. این ویژگی مولود امتحان الهی است؛ زیرا هرگاه خداوند بخواهد معرفتی را به بنده ای عطا کند، نخست دل او را می‌آزماید، تا ظرفیت دریافت حقیقت در او شکل پیدا کند. همان گونه که در مورد ابراهیم خلیل الله و حضرت زهرا(س) نیز چنین سنتی جاری بوده است.

وی با اشاره به اینکه در برخی سطوح معرفت، مسئله، فهم حصولی نیست؛ بلکه تلقی مستقیم حقیقت است گفت: پیامبر اکرم(ص) قرآن را در مرتبه اول «فهم نکرد»، بلکه «حقیقت آن را تلقی کرد». فهم و معرفت حصولی، ابزار تعلیم و تبیین برای دیگران است، اما در مرتبه دریافت اولیه، حقیقت «فرازبانی» و «فرا مفهومی» است.

وی با بیان اینکه علامه طباطبایی نیز در همین مسیر قرار داشت ادامه داد: ویژگی مهم دیگر علامه، شرح صدر علمی او بود؛ وسعتی که سبب می‌شد هیچ اندیشه‌ای را بدون بررسی نپذیرد یا رد نکند. این خصلت موجب شد حوزه علمیه قم از فضای محدود مباحث نقلی صرف، وارد عرصه‌های فلسفه، تفسیر، معارف و عقلانیت وحیانی شود. علامه مسیر حوزه را برنگرداند، بلکه آن را گسترش داد و به روی میدان‌های معرفتی تازه باز کرد.

جوادی آملی بیان کرد: آثار علامه، از جمله المیزان فی تفسیر القرآن، محصول همین عقلانیت وحیانی است.

وی با بیان اینکه المیزان نه یک تفسیر معمولی، بلکه میدانی است که در آن عقل فلسفی، شهود عرفانی و فهم دقیق از نص قرآن، همگی در کنار هم حضور دارند گفت: اگر این اثر در سطحی پایین تر یا با تکیه بر عقل ناقص انسانی نوشته شده بود، بی شک با موجی از اشکالات مواجه می‌شد؛ اما استحکام، عمق و انسجام آن سبب شده تا دهه‌ها محور بحث و تعلیم بزرگانی چون آیت الله جوادی آملی باشد.

استاد حوزه بیان کرد: یکی از نمونه‌های بارز روش عقلانی علامه، تفسیر آیه پایانی سوره یاسین است. علامه با رد برداشت ظاهری که برای خداوند نوعی «گفتار لفظی» قائل می‌شود، تأکید می‌کند که «کن فیکون» تمثیلی است برای تقریر یک حقیقت متعالی، و امر الهی، حقیقتی فراتر از حوزه الفاظ، زمان و ابزار مادی است. او نشان می‌دهد که اگر عقل را در فهم آیات کنار بگذاریم، به تناقض می‌افتیم؛ زیرا اصل اثبات خدا، نبوت و قرآن نیز بر پایه عقل استوار است.

وی تشریح کرد: علامه با چنین رویکردی بسیاری از دیدگاه های غیرعقلانی و سلفی گرایانه را که دخالت عقل در فهم شئون الهی را ممنوع می دانستند، به چالش کشید.

وی ادامه داد: اگر عقل به درستی به کار گرفته نشود، نتیجه آن سقوط در جمود و قشری گری است؛ همان چیزی که امروز نمودهای آن را در جریان های افراطی می بینیم. در جامعه ما نیز، چه در حوزه و چه در دانشگاه، هرجا عقلانیت ضعیف شده، انحراف و سطحی نگری رشد پیدا کرده است.

جوادی آملی اظهار کرد: آنچه علامه را به این قله رساند، تنها استادان برجسته او نبودند؛ بلکه «استاد درونی» او یعنی همان راه یابی به حقیقت و اتصال قلبی به عالم معنا نقش اصلی را داشت.

این استاد حوزه و دانشگاه گفت: راهی که علامه گشود، مسیر تازه ای در حوزه معارف اسلامی بود؛ مسیری که نیازمند عقل منزه از شهوت، غضب، گمان و قیاس است. عقل قطعی و وحیانی، آن گونه که علامه مجسم ساخت، تنها عقلی است که می تواند مرزهای معرفت اسلامی را از انحراف حفظ کند.

وی اظهار کرد: امروز رسالت حوزه ها و دانشگاه ها دشوارتر از گذشته است. جامعه ما نیازمند بازآفرینی عقلانیت اصیل، تربیت اندیشمندان حکیم و دوری از سطحی نگری های رایج است. میراث علامه تنها در نوشته های او نیست؛ بلکه در روش اوست؛ روش فهم، روش تفکر و روش مواجهه با حقیقت.

به گزارش ایسنا، وی در پایان یاد و نام علامه طباطبایی را که با فقر و سختی زندگی کرد اما گنجینه ای گران بها برای جهان اسلام برجای گذاشت، گرامی داشت و گفت: از خداوند می خواهیم ما را در پیمودن راه عقل، عدل و حقیقت یاری کند.